

אוניברסיטת בר-אילן

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו עי

פרשת שמיני, תשס"ה
מספר 594מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

קרבנות ומשמעויות

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן עֶגְלֵי בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנָי ה'. וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה. וְשׂוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחֵי לְפָנָי ה' וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם (ויק' ט:ב-ד).

מהשוואת קרבנותיו של אהרן לקרבנות שהצטווה העם להביא ביום הקמת המשכן, עולות מספר תמיהות. להלן נעיין בכמה מהן:

מדוע הקרבנות שנצטווה העם להביא הם שונים מקרבנותיו של אהרן, ומדוע הם רבים יותר? רמב"ן מציע פתרון לשאלה מתוך הזיקה שהוא רואה בין הקרבנות שיש להקריבם ביום חנוכת המשכן לבין אלה המוקריבים ביום הכיפורים:

והנה קרבן אהרן (=עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה) כקרבנו ביום הכפורים (=פר לחטאת ואיל לעולה) בשוה, וחטאת העם (=שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש לעולה) כחטאתם ביום הכפורים (=שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה).

אמנם בהשוואת הפסוקים נמצא כי הקרבנות, אלה של אהרון ואלה של העם, אינם זהים בשני המועדים, אך ייתכן שכוונתו של הרמב"ן היא שהקרבנות בשני המועדים הם דומים. בהמשך פירושו מביא הרמב"ן טעם אחר, מ"תורת כוהנים" (בראש פרשת שמיני ד):

מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן? אלא אמר להם: יש בידכם בתחילה ויש בידכם בסוף. יש בידכם בתחילה, שנאמר: "וישחטו שעיר עזים" (בר' לז:לא), ויש בידכם בסוף, שנאמר: "עשו להם עגל מסכה" (שמ' לב:ח). יבוא שעיר עזים ויכפר על מעשה העגל.

הקרבנות של העם רבים יותר משום שתכליתם לכפר גם על חטא מכירת יוסף - ולשם כך נצטוו להביא שעיר לחטאת, וגם על חלקם בחטא העגל - ולפיכך נצטוו להביא עגל וכבש. אהרון, לעומת זאת, צריך לכפר רק על חלקו בחטא העגל, ולפיכך נצטווה להביא רק עגל לחטאת.

ר' אפרים מלונטשיץ, בעל ה"כלי יקר", מתייחס לשוני בין סוג הקרבן שהביא העם - עולה, לסוג הקרבן שהביא אהרון - חטאת, ואומר:

לפי שבחטא העגל לא חטא אהרון במחשבה, שהרי ודאי לא נתכון לשם עבודה זרה כלל, ועיקר חטאו היה במעשה שעשה העגל בפ'על, כמו שכתוב: 'ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן' (שמ' לב:לה). מה תלמוד לומר: 'אשר עשה אהרן'? אלא להורות בא, שאהרן לא חטא כי אם בעשית העגל, ולא במחשבה, על כן קרבנו עגל לחטאת, המכפר על חטא המעשה. אבל ישראל שחטאו גם במחשבה, כי ודאי לשם עבודה זרה נתכונו, על כן קרבנם עגל לעולה, הבא על חטא ההרהור.

קרבן החטאת שהביא אהרון מכפר על חטא שבמעשה בלבד, שכן לא חטא בכוונת עבודה זרה, ואילו קרבן העולה שהביא העם בא לכפר על חטא שבמחשבה, שכן "לשם עבודה זרה נתכוונו".

מה הקשר בין החטאים שנעשו בעבר לבין יום חנוכת המשכן, שאמור להוות את שיאה של שמחת הקמת המשכן? על כך עונה רש"ר הירש:

יש קשר עמוק בין חטא העגל לבין הקמת המשכן. החטא אירע בין מצוות ההקמה לבין קיומה; ויש בו משום אסמכתא היסטורית לכל הדורות - על עצם הצורך בכפרת העם והכהנים; והן זה כל עצמו של המקדש - להיות כפרה לישראל.

אם נזכור עתה את חטאו של אהרן, נוכל לבאר כך את קרבנותיו - את העגל לחטאת והאיל לעולה: ברגע של חולשה נפל ולא נשאר דבֶּק ברום מעלת ייעודו ובמקום שיעבור לפני העם - גילה וותרנות ונכנע לרצון העם. מעתה הוא נודר: לעולם לא ידבק ברום מעלת המזבח של ייעודו; לעולם ילך לפני העם להנחותם את הדרך המוליכה אל ה'.

כלומר הקרבת הקרבנות על-ידי אהרון, הכוהן הגדול, באה להמחיש את ייעודו המרכזי של המשכן: מקום שבו מתכפרים חטאי העם באמצעות הקרבת קרבנות.

ובאשר לקרבנות העם אומר רש"י הירש:

גם קרבן זה של העם קשור לחטא העגל, הרי זו משמעות שעיר העזים לחטאת: העם נודר בו, שלא יתפתה עוד על-ידי ערב רב לסור מעם ה' ותורתו. בעגל העולה ובשור השלמים הוא מכפר במישרין על חטא העגל... בכבש העולה ובאיל השלמים הוא מפקיד את גורלו בידי ה', הרועה היחיד; וכך בהתמסרות מחוסרת כל פניה אנוכית, הוא ינהיג את צאן האדם אל ה' - בכוח של איש ובשמחה של גבורה. על "הסולת והשמן" של קיומו ורווחתו הוא יודה רק לה', האל היחיד - ורק לו ייכנע ויקלס.

היוצא מדבריו הוא, שהקרבנות שנצטוו אהרון והעם להקריב ביום חנוכת המשכן, מקום משכנו של ה' בתוך בני ישראל, נועדו גם לכפר על חטאיהם בעבר, אך גם לבטא את הנאמנות המוחלטת לה', בהודיה על כל הטוב שהוא משפיע עליהם ובמחויבות לקיום מצוותיו. לכל אחד מהקרבנות יש אם כן ייעוד משלו ומשמעות משלו.

ד"ר יאיר ברקאי
ירושלים